הליכות החיים

סוכות | שנת תשפ"ו לפ"ק | גליון ת"צ

הרב נחום צבי מאיר ראזענפעלד שליט"א
מו"ץ בשיכון סקווירא יע"א

לע"נ אאמו"ר הרה"ח ר' יעקב גרשון ב"ר שלמה ז"ל

גליון זה נתנדב

ע"י ידידנו הרבני הנדיב הנכבד העומד תמיד לימיננו לזכות את הרבים במסירות נאמנה

הרה"ח ר' אברהם הערש זילבער הי"ו

לכבוד ירח האיתנים ולקראת השנה החדשה

שתהא שנה טובה ומבורכת ורפואות וישועות לכל כלל ישראל, בבני חיי ומזוני וכל ההשפעות טובות

זכות לימוד התורה של רבבות אלפי ישראל יעמוד בעדו ובעד כל משפחתו שיזכה לכל ההשפעות טובות מחג זמן שמחתינו

הרוצה בתשובה | שאלות במצות חינוך בחג הסוכות

דער חיוב פון חינוך אויף מצות סוכה

שאלה: פון וועלכן עלטער הייבט זיך אן דער חיוב מחנך צו זיין קינדער צו עסן אין דער סוכה?

תשובה: די מצוה פון חינוך הייבט זיך אן ביי א מצות עשה ווען דאס קינד פארשטייט שוין אביסל דעם ענין פון דער מצוה (ביי מצות סוכה - א "זכר ליציאת מצרים", אז ווען אידישע קינדער זענען ארויס פון מצרים און געווען אין מדבר, האט השי"ת זיי ארומגענומען מיט וואלקנס אזוי ווי א סוכה זיי צו באשיצן פון דער זון), וואס דאס איז אין עלטער פון 6 יאר, און ביי א מער-קלוגן קינד פון 5 יאר.[1]

די ערשטע נאכט און גאנץ יום טוב

די ערשטע צוויי נעכט סוכות, איז דא א מצוה פון חינוך אז דאס קינד זאל עסן א כזית חלה אין דער סוכה, און אזוי אויך גאנץ יום טוב ווען ער וויל עסן עפעס וואס מען דארף הלכה'דיג עסן אין סוכה - ד.ה. עפעס וואס איז געמאכט פון די "חמשת מיני דגן", ברויט, לעקעך, לאקשן, א.ד.ג. (אויב עס איז א שיעור וואס איז מחוייב בסוכה) - זאל מען אים מחנך זיין צו עסן אין סוכה.[2]

"לישב בסוכה" און "שהחיינו"

מען זאל אויסלערנען דאס קינד צו מאכן די ברכה "לישב בסוכה" יעדעס מאל וואס מען דארף, און אזוי אויך "שהחיינו" די ערשטע נאכט סוכות אדער ווען ער עסט דאס ערשטע מאל אין סוכה דורכ'ן יום טוב. אויב ער האט פארגעסן צו מאכן שהחיינו, זאל ער מאכן דאס נעקסטע מאל וואס ער עסט אין סוכה.

אויב עס איז אים שווער צו מאכן "לישב בסוכה", קען דער טאטע מאכן די ברכה פאר אים, אפילו אויב ער האט שוין אליין געמאכט די ברכה.[3]

אזוי אויך זאל מען אויסלערנען דאס קינד אינזין צו האבן מקיים צו זיין מצות סוכה און דעם טעם דערפון, ווי ערקלערט.

מאכלים וואס זענען נישט פון די "חמשת מיני דגן"

אויף מאכלים וואס מען מעג הלכה'דיג עסן חוץ לסוכה, נאר עס איז א חומרא פון "ישראל קדושים" דאס צו עסן אין דער סוכה, צ.ב.ש. פלייש, פיש, א.ד.ג., און אזוי אויך נאשערייען וואס זענען נישט "מזונות", איז נישטא קיין חיוב פון חינוך.[4]

◄

הרה"ק רבי יאנקעלע זי"ע באזוך ביים חולה אין סוכה

אינעם גליון פון ראש השנה איז געשטאנען וועגן דער גרויסקייט פון מחי' זיין און אריינברענגען שמחה אין א איד. איך וויל דא שרייבן א מעשה וואס האט א שייכות טאקע מיט'ן יום טוב סוכות און ברענגט אביסל ארויס אט-דעם ענין.

אין זיינע עלטערע יארן, איז הרה"ק רבי יאנקעלע מפשעווארסק זי"ע אמאל חול המועד געגאנגען אין דער באגלייטונג פון די מקורבים, באזוכן אן עלטערן חשוב'ן רב, וואס איז ליידער געווען א גרויסער בעל-יסורים. אנקומענדיג נאענט צו דעם רב'ס שטוב, האט רבי יאנקעלע אוועקגעשיקט די באגלייטער, וויסנדיג אז דעם רב'ס טאטע האט אינדערהיים אין אייראפע געהאט א גרויסע הויף און עס פלעגן קומען צו אים אסאך מענטשן, און יעצט דרייען זיך ביי אים ווייניג מענטשן.

איך בין דאך נישט קיין רבי'ש אייניקל - האט רבי יאנקעלע זיך געמאכט א חשבון - און אז איך וועל קומען צו אים מיט מענטשן, וועט ער האבן דערפון חלישות הדעת. דערפאר האט ער קיינער נישט געלאזט מיטקומען, אויסער זיין הויז-בחור וועלכער איז געווען א משפחה-קרוב מיט דעם חשוב'ן רב און עס איז געווען קענטיג אז ער קומט לכבודו פונעם רב.

דער רב, וועלכער האט צוליב זיין געזונטהייט-מצב אליין נישט געקענט זיין אין דער סוכה, האט זיך געוואלט אריינשלעפן אין דער סוכה אריין כדי מכבד צו זיין דארט דעם פשעווארסקער רבי'ן, אבער זעענדיג ווי דאס קומט אים אן מיט גרויסע יסורים האט רבי יאנקעלע אים געזאגט אז עס איז גוט אזוי, ער קען דא אויך עפעס טרינקען. ער האט געמאכט "שהכל" אויף א געטראנק און געטרונקען א קליין ביסל אינעווייניג אין שטוב.

שפעטער, ארויסקומענדיג פון דעם רב, האט רבי יאנקעלע ערקלערט פאר זיין באגלייטער:

אין לעיין בגליונות בשעת התפלה וקריאת התורה כמבואר בהפוסקים לאיסור

מדור זה נתנדב
לזכר נשמת
הגה"צ ר' שמואל אפרים זלמן
בהגה"ק ר' אברהם צבי זצ"ל אונגער
ראב"ד ודומ"ץ סקווירא יע"א
יא"צ יום א' דחג הסוכות ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י
משפחת שטיינמעטץ

גרעסערע קינדער פון 10-11 יאר און העכער, וואס זענען שוין מקיים אלע מצוות געהעריג, איז כדאי מהדר צו זיין אז זיי זאלן עסן אלעס נאר אין דער סוכה.

געבן פאר די קינדער "מזונות"-נאשערייען

דערפאר זאל מען אכטונג געבן ווען מען גיט פאר קינדער פון 5-6 יאר אלט פעקלעך נאשערייען צו נעמען אין שול, און אזוי אויך ווען מען פארט אוועק מיט די קינדער חול המועד און עס איז נישטא דארט קיין סוכה, אז מען זאל זיי נישט געבן קיין מאכל פון "מזונות" (א שיעור פון חיוב סוכה), נאר "שהכל", "האדמה", אד"ג.

חינוך צו שלאפן אין סוכה

שאלה: דארף מען מחנך זיין קינדער צו שלאפן אין סוכה?

תשובה: כאטש שלאפן אין סוכה איז א חלק פון מצות סוכה, ווי עס שטייט אין פסוק "תשבו" און מען דרש'נט "כעין תדורו" (מען זאל זיך אויפהאלטן אין סוכה אזוי ווי מען וואוינט אין שטוב), ווערט געברענגט אין די פוסקים אז קינדער דארפן נישט שלאפן אין סוכה ווייל זיי זענען זיך געווענליך מצער צוליב דער קעלט, און "המצטער פטור מן הסוכה".

אבער אויב עס איז ווארעם אין סוכה און זיי האבן הנאה צו שלאפן אין סוכה און עס איז דא גענוג פלאץ, איז כדאי זיי מחנך צו זיין דערצו.

אויפוועקן צו זמן קריאת שמע

שאלה: אויב איינער זעט ווי זיין זון שלאפט און וועט פארשלאפן זמן קריאת שמע, איז דא א חיוב אים אויפצואוועקן, אדער סוכות איז אנדערש וויבאלד ער איז עוסק במצוה מיט'ן שלאפן אין סוכה?

תשובה: דער חיוב פון לייענען קריאת שמע בזמנה איז סוכות פונקט אזוי הארב ווי א

"ווען מיר זענען געווען פארשיקט אין סיביר וואו עס האט געהערשט א שרעקליכע פראסט, האבן מיר געהאט מסירת נפש נישט צו טרינקען אפילו א גלאז וואסער אויסער דער סוכה, אבער דא, זעענדיג די יסורים פון דעם חולה וועלכער וויל זיך מטריח זיין און ארייינשלעפן פאר אונז אין דער סוכה אריין, **בשעת מיר זענען געקומען אים מבקר חולה זיין און אים גרינגער מאכן אין זיינע יסורים** - האב איך פארשטאנען אז דאס איז דער ריכטיגער וועג זיך יעצט צו פירן און דערפאר האב איך געטרונקען חוץ לסוכה.

דאס איז א מעשה וואס מיר דארפן דערהערן און טיף אפלערנען. וואס דאס האט געמיינט סוכות אין סיביר, האט רבי יאנקעלע דערציילט ביי אנדערע געלעגנהייטן: די סוכה איז געווען נעבן הויז און האט נישט געהאט קיין גאנצע פיר ווענט. ווען מען האט ארויסגענומען א קאכעדיגע טעלער זופ פון הויז צו דער סוכה, איז אין די פאר טריט שוין געווען אויף דער זופ א שיכט אייז - אזוי פראסטיג-קאלט איז דארט געווען.

דאך האט מען זיך דארט מוסר נפש געווען מקיים צו זיין וואס עס שטייט אין שולחן ערוך אז "מען מעג טרינקען וואסער... חוץ לסוכה, און ווער עס איז מחמיר נישט צו טרינקען אפילו וואסער אויסער דער סוכה - זאל קומען אויף אים א ברכה". מען רעדט דא פון צדיקים וואס האבן פאר חביבות המצוה אוועקגעגעבן אלעס וואס זיי האבן פארמאגט, אפילו זיך אליין; אויך די סיבירישע פרעסט האבן נישט געקענט ברעכן דאס אייזן-שטארקע מסירת נפש פאר א חומרא און הידור מצוה. אבער ווען עס איז געווען א פראגע פון גרינגער מאכן פאר אן אנדערן איד אין זיינע יסורים - איז עס געשטאנען ביי אים פאר אלע חומרות.

וויפיל איז דאס אונז מחייב ארויסצוגיין פון זיך, פון דער אייגענער באקוועמער "דירת קבע", כדי א חסד צו טון פאר א צווייטן איד, אפילו ווען עס קומט פאר'ן פרייז פון אביסל גשמיות'דיגע הנאה. לאמיר זיך אפלערנען פון די גרויסע צדיקים און גיין אין זייערע הייליגע וועגן.

השי"ת זאל אייך געבן אורך ימים ושנות חיי"ם צו קענען ווייטער ארויסגעבן דעם גליון מיט הרחבת הדעת און סייעתא דשמיא.

בס"ד
פינת צדקת צדיקי הדורות
קטע ממכתב קודש
כ"ק אדמו"ר הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זצוק"ל
נשיא הכבוד דכוללנו באירופה
יומא דהילולא יום הקדוש
...ולכן מוטל על כל אחד ואחד להחזיק ולתמוך ולסעוד את כולל חבת ירושלים בכל מה דאפשר.
...וברכתי שלוחה לכל המסייעים והתומכים שיתברכו ממעון הברכות בזכות התנא האלוקי רבי מאיר בעל הנס זיע"א בשפע ברכה והצלחה בכל אשר יפנו, ונזכה במהרה לגאולה שלימה בביגוא"צ בבב"א.
הק' משה יצחק
עמוד הצדקה והחסד בארה"ק
חבת ירושלים
ואהבת ציון אל תשכח לנצח
בית הכנסת על קבר רבי מאיר בעל הנס
עמוד הצדקה והחסד בארה"ק
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל חבת ירושלים

מדור זה נתנדב

על ידי
הגה"צ רבי יהושע לייפער שליט"א
אב"ד באר משה
לז"נ אמו הרבנית ציפורה ע"ה
בת הרה"צ ר' נחמן ז"ל
נפטרה ביום ח"י תשרי - יהא זכרה ברוך
זכות לימוד תורה דרבים של אלפי ישראל
יעמוד בעדו לזכות לברכות התורה

גאנץ יאר, און עס איז נישטא דערביי קיין שום פטור אלס "עוסק במצוה פטור מן המצוה".[5]

איבערטון א קינד אין סוכה

שאלה: צי מעג מען איבערטוישן א קליין קינד אין סוכה?

תשובה: עס איז מותר, אויב מען טוט אים נישט אויס אינגאנצן (די אונטערשטע בגדים)[6], אבער איבערוויקלען (דייפערן) טאר מען נישט אין סוכה.[7]

א סוכה וואס א קינד האט געבויט

שאלה: א קינד אונטער בר מצוה וואס האט געבויט אן אייגענע סוכה און געלייגט אליין דעם סכך, קען ער מקיים זיין דערמיט מצות סוכה?

תשובה: אויב עס האט א שיעור סוכה און עס איז געבויט גענוג שטארק קעגן א געהעריגן ווינט, און ער האט אינזין געהאט ביים לייגן דעם סכך אז עס זאל זיין "לשם צל סוכה" (פאר א שאטן אויף דער סוכה), איז ער מקיים דערמיט מצות סוכה. אויב נישט זאל ער נישט עסן דארט.[8]

א סוכה וואס א קינד האט געלייגט דערויף סכך

עס איז א מחלוקת אין די פוסקים צי א גדול קען יוצא זיין און עסן אין א סוכה וואס א קינד אונטער בר מצוה האט געלייגט דעם סכך דערויף, און לכתחילה זאל מען מחמיר זיין.[9]

חינוך מיט ד' מינים

שאלה: פון ווען דארף מען מחנך זיין א קינד מקיים צו זיין מצות ד' מינים?

תשובה: א קינד וואס קען שוין שאקלען ווי די הלכה איז, ד.ה. צו אלע זעקס זייטן, וואס דאס איז געווענליך אין עלטער פון 5-6 יאר, איז דא א חיוב אים אויסצולערנען[10] (עס איז אבער גענוג אז ער זאל געבן איין שאקל).

אזוי אויך זאל מען אים אויסלערנען צו מאכן די ברכות "על נטילת לולב" און "שהחיינו". אויב ער האט פארגעסן צו מאכן די ברכות דעם ערשטן טאג, זאל ער מאכן דעם צווייטן טאג.

די וועלט פירט זיך אבער אז אפילו קלענערע קינדער, אינגלעך און מיידלעך, וואס קענען נאכנישט מאכן די ברכה אבער פארשטייען אז סוכות שאקלט מען מיט'ן לולב, איז מען מחנך צו שאקלען.[11]

עסן פאר'ן שאקלען

קינדער אפילו אין עלטער פון חינוך מעגן עסן פאר'ן שאקלען.[12]

געבן דעם לולב פאר'ן קינד

ווען מען גיט דעם לולב פאר'ן קינד אין האנט די ערשטע צוויי טעג יום טוב, זאל מען אינזין האבן אז מען גיט עס אים נישט במתנה, נאר מען פארבארגט עס אים (און ער זאל מאכן א ברכה וויבאלד ער איז מקיים די

◄

מיר זענען נאר אין השי"ת'ס הענט

לכבוד מכון הליכות החיים,

מיר שטייען יעצט ביים יום טוב סוכות, דער יום טוב פון "בטחון", ווי עס ווערט אנגערופן אין די ספרים הקדושים, א צייט וואס א איד גייט ארויס פון זיין באקוועמען הויז אין א "דירת עראי" אריין צו זיצן אין דער סוכה תחת כנפי השכינה. וויל איך דא דערציילן א מעשה נפלא, וואס האט לעצטנס פאסירט און דערמאנט אונז ווי מיר זענען שטענדיג אין די הענט פון השי"ת, און אויך ווען עס זעט אויס בדרך הטבע ווי עס איז נישטא קיין האפענונג, האט אבער השי"ת זיינע וואונדערליכע וועגן אונז צו העלפן.

די מעשה האט מיר דערציילט א חבר מיינער, א מיטגליד אין דער ארגאניזאציע "אדאפט עי פעמילי" וואס העלפט ארויס אויסלענדישע אידן וואס דארפן קומען קיין ניו יארק פאר רפואה-צוועקן. סוף פארגאנגענעם זומער, איז געקומען אהער א איד פון ארץ ישראל וועלכער האט זיך קריטיש געגוויטיגט אין א לעבער-איבערפלאנצונג. ער איז אריין אין דער "על-איי-דזשעי" שפיטאל, וואו מען האט אים געלייגט אויף א ווארט-ליסטע פון קאנדידאטן אויף א לעבער. ער איז נעבעך געווען זייער אפגעשוואכט און פארמאטערט און מען האט געוואוסט אז אויב טרעפט מען נישט פאר אים שנעל א לעבער, וועט ער דאס חלילה נישט איבערלעבן.

עס זענען אדורכגעגאנגען א פאר וואכן און מען האט דערוויל נישט געטראפן פאר אים קיין נייע לעבער. דער דאקטער האט געזאגט אז עס בלייבן אים נישט מער ווי צוויי וואכן צו לעבן ר"ל און ער ראט אים אהיימצופארן און זיך געפינען אינדערהיים מיט זיין משפחה און קינדער.

ער איז אבער געווען אזוי שוואך אז אפילו אהיימצופארן האט ער נישט געהאט קיין כוח. וויבאלד ער האט סיי-ווי נישט געקענט אהיימפארן, איז דעם דאקטער איינגעפאלן א געדאנק, ווי אזוי ער זאל קענען אוועקגיין פון דער וועלט רואיג, זאגנדיג, "איך קען דיר מאכן אן אפעראציע ארויסצונעמען די לעבער, עס אויסרייניגן און דערנאך עס צוריק אריינלייגן, און דאס וועט דיר געבן זעקס וואכן צום לעבן. אויך וועסטו פילן בעסער און האבן כוח אהיימצופארן..."

מען האט אים אריבערגעפירט אינעם קאלאמביע-שפיטאל, און מיטוואך פרשת שופטים האט מען אים געמאכט א "פרי-אפ",

1. כמבואר בשועה"ר (תר"מ ס"ג) דכ"ז שכרוכים אחר אמם פטורים כהאם, וכ"כ במ"ב (סק"ד), ועיי"ש די"א כשאביו בעיר בכל אופן יש להחמיר מה' שנים. 2. והחיוב חינוך הוא על האב ויש אומרים דגם על אמו ולכן מותר לאדם אחר ליתן לו מאכל אף שיודע שיאכל חוץ לסוכה, אבל אסור לצוותו לאוכלו או להניחו לתוך פיו, שועה"ר (שם ס"ד) מ"ב (סק"ה). 3. כמבואר בשו"ע (קס"ז סי"ט) לענין ברכת הנהנין, וכ"ש בברכת המצות. 4. דאין חיוב לחנכם בדבר שהמחמיר בזה הרי זה משובח, ומ"מ סמיך לגיל בר מצווה כדי לחנכם ולהרגילם וכדלהלן. 5. ועי' מה שהאריך בזה בספר מראות יחזקאל להגה"צ רבי יחזקאל ראטה זצ"ל בעל עמק התשובה סוף הל' ישיבת סוכה, הערה טז. 6. וכעין דאיתא בסי' ער"ה רמ"א סעי' יב: נהגו לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הנרות, משום ביזוי מצוה. 7. וראה בשו"ת רבבות אפרים ח"ז סי' קעב, שהביא מעשה רב דהקהלות יעקב זצ"ל היה סנדק בסוכות והמוהל עמד להחליף את חיתול התינוק שהיה מלוכלך, צוה הקהלות יעקב זצ"ל להוציאו מן הסוכה ושם להחליפו. 8. כמבואר בשו"ע (סי' תרל"ה) ובשועה"ר (סי' תרכ"ו ס"א) דדבר זה לעיכובא, אבל לשמה א"צ בסוכה. 9. ידוע שיטת ר"ת (גיטין מה: תוד"ה כל) שסובר דכל שאין מחיוב בהמצווה, פסול תיקון המצווה הנעשית על ידו, והובא במג"א (סי' י"ד סק"ג) ועי' בביה"ל (שם ד"ה להצריך) מ"מ להלכה קיי"ל דרק לכתחילה יש ליזהר בזה אבל בדיעבד או בשעה"ד יש להקל [דהרי קיי"ל דסוכות גנב"ך כשרה] וכמבואר ברמ"א (שם ס"ג) ובפמ"ג (א"א סק"ג) ובשבט הלוי (ח"א סי' כס"ו), וכ"ז לגדול אבל לקטן עצמו כתב (שם) בביה"ל להקל לכתחילה. 10. סי' תרנ"ז ועי' בביכורי יעקב (סק"ג) שכתב טעם הדבר, דלא חייבו חז"ל לחנך במצוות, כל שאינו יכול לקיימו כתקנת חז"ל על בריו. 11. וכן הוא משמעות השו"ע (תרנ"ח ס"ו) דאף לפני עונת הפעוטות נהגו לנענע. 12. עי' במג"א (סי' רס"ט) דשרי ליתן מיין שמקדשין בביהכנ"ס אפילו לקטן שהגיע לחינוך, עיי"ש. 13. כמבואר בשעה"צ (תרנ"ח ס"ק ל"ו). 14. עי' סי' תרלט סעי' ב

מדור זה נתנדב

על ידי ידידנו הנדיב הנכבד העומד לימינינו במסירות נאמנה
מוה"ר **יושע** ברי"י **ברויער** הי"ו
לכבוד זמן שמחתינו

זכות לימוד תורה דרבים של אלפי ישראל
יעמוד בעדו לזכות לברכות התורה
אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד

עיקר מצות לולב כאטש עס ווערט נישט זיינס)[13], וויבאלד א קטן קען קונה זיין אבער נישט צוריק מַקנה זיין (צוריקגעבן אז עס זאל ווערן צוריק יענעמ'ס), און דער טאטע וועט נישט קענען דערנאך יוצא זיין (אין די ערשטע טעג וויבאלד עס איז נישט זיינס.

אוועקפארן "חול המועד האלטן"

שאלה: פאראיארן האבן די קינדער געמוטשעט אז זיי ווילן פארן ערגעץ "חול המועד האלטן". מען האט מיטגענומען א "פאַפּ אָפּ" סוכה צו קענען עסן דארט, און מיר זענען אהינגעפארן מיט'ן חשבון צוריקצוקומען דעם אנדערן טאג. למעשה איז נישט געווען קיין סוכה צום שלאפן, און איך האב געמוזט שלאפן אין א דירה. וויל איך וויסן אויף דעם יאר, צי מען מעג אוועקפארן אויף א פלאץ וואו עס וועט נישט זיין קיין סוכה צו שלאפן.

תשובה: שלאפן אין סוכה איז א חיוב, און מען איז מקיים דערמיט די מצות עשה פון "בסוכות תשבו", און בשעת'ן שלאפן אין דער סוכה איז מען מקיים יעדע רגע א מצות עשה.[14]

דערפאר, אויב וויל מען אוועקפארן סתם פאר הנאה, דארף מען זיכער מאכן אז מען קען דארט מקיים זיין די מצוה פון שלאפן אין דער סוכה, און אויב עס וועט נישט זיין קיין סוכה צו שלאפן זאל מען נישט אהינפארן.[15]

לצורך א חולה

אויב מען דארף גיין אין שפיטאל מיט א חולה א.ד.ג., קען מען שלאפן אויסער דער סוכה.[16]

זיך וואשן ווען מען פארט אין וועג

שאלה: ווען מען נעמט די קינדער חול המועד אין פלעצער וואו עס זענען נישטא קיין סינקס, ווי אזוי קען מען זיך וואשן נטילת ידים צו ברויט?

תשובה: מען קען אראפנעמען דאס דעקל פון א "ספרינג וואסער" פלעשל און זיך וואשן דערמיט לכתחילה נטילת ידים.

וואשן וועש פאר קינדער

שאלה: פאר קינדער פון וועלכן עלטער מעג מען וואשן וועש חול המועד?

תשובה: ווי עס זעט אויס פון די פוסקים, זענען דא דריי קאטעגאריעס, ווי פאלגנד:

א) פאר גאר-קליינע קינדער פון 2-3 יאר אלט וואס האלטן זיך נישט ריין, מעג מען וואשן וועש געהעריג.[17]

ב) פאר אביסל-עלטערע (ביז 6 אדער 9-8 יאר אלט, לויט'ן קינד'ס נאטורן) וואס ווערן שמוציג ביים עסן אדער שפילן, מעג מען וואשן גענוג אז זיי זאלן האבן איין קלייד יעדן טאג[18]. ((עס איז מער אויסגעהאלטן לכתחילה צו וואשן איין מאל פאר אלע טעג, אויב מעגליך[19].)

ג) פאר נאך עלטערע קינדער וואס קענען זיך שוין האלטן ריין, טאר מען נישט וואשן קיין וועש.[20]

ד.ה. די צוגרייטונג צו דער אפעראציע וואס האט געדארפט פארקומען דעם נעקסטן טאג, דאנערשטאג, אבער יענעם מיטוואך איז געשען עפעס אומערווארטעט. א גוי איז געפארן ווילד מיט א מאטארציקל און איז אראפגעפאלן און געשטארבן. דער גוי איז געווען אן "ארגאן ספאנסאר", ד.ה. ער האט געגעבן זיין שריפטליכע ערלויבעניש אריבערצולייגן נאך זיין טויט זיינע קערפערליכע ארגאנען אין א צווייטן יענעם צו ראטעווען.

די פראבלעם איז געווען, אז אויף דער ליסטע פון די וואס האבן געווארט אויף א לעבער זענען געווען נאך עטליכע מענטשן פריער. דער ערשטער איז געווען א רייכער גוי פון אהייא. וויסנדיג אז א לעבער קען "לעבן" אויסער'ן קערפער נאר אכט שעה, איז ער באלד געקומען צו פליען מיט א פריוואטן עראפלאן און איז תיכף אריין אין שפיטאל, אבער ווען מען האט אים געמאכט די נויטיגע טעסטן צוצוגרייטן צו דער אפעראציע, האט זיך ארויסגעשטעלט אז ער האט הויך פיבער און קען נישט האבן די אפעראציע אין אזא צושטאנד.

יעצט אז עס זענען שוין אדורכגעגאנגען א שיינע פאר שעה ביז עס האט זיך ארויסגעשטעלט אז דער גוי קען נישט באקומען די לעבער, איז שוין מער קיין סאך צייט נישט געבליבן אז די לעבער זאל נאך זיין נוצבאר, און מען האט געדארפט אויסלאזן די קומענדיגע פינף מענטשן פון דער ליסטע פון קאנדידאטן, וועלכע וואלטן שוין נישט געקענט אנקומען אין צייט פאר דער אפעראציע. דער זעקסטער מענטש אויף דער ליסטע איז געווען דער איד פון ארץ ישראל, וואס ער איז שוין געלעגן אין שפיטאל פון נעכטן און וויבאלד מען האט שוין געמאכט אויף אים א "פרי אָפּ" אים צוצוגרייטן פאר אן אפעראציע, איז ער יעצט געווען גרייט פאר דער פראצעדור פון א לעבער-איבערפלאנצונג. מען האט גלייך געמאכט אויף אים די אפעראציע - **דאס איז געווען פיר-און-פערציג מינוט פאר די לעבער וואלט אפגעשטארבן**. עס האט זיך יעצט ארויסגעשטעלט די וואונדערליכע השגחה פרטית. וואלט מען אים נישט געמאכט די "פרי אפ" איין טאג פריער, וואלט ער מער נישט געקענט באקומען די לעבער.

די אפעראציע איז אדורכגעפירט געווארן מיט ערפאלג, און צוויי וואכן שפעטער איז ער שוין אהיימגעפארן צו זיין משפחה קיין ארץ ישראל. בעת די שורות ווערן געשריבן יעצט, טוט ער זיך ב"ה פיין ערהאלן אינדערהיים אין ארץ ישראל.

מסגולות סדר הלימוד חק לישראל (א)

מתפרסם לרגל התחלת המחזור מפרשת בראשית ע"י רבבות אלפי ישראל

טהרת הנשמה: דער הייליגער חיד"א שרייבט: נאכ'ן דאוונען זאל מען זיך משתדל זיין צו לערנען "חק", ווייל עס האט אין זיך תנ"ך, משניות, גמרא און זוהר, און פאר'ן ירא ה' זאל עס זיין "ח"ק נתן ולא יעבור", ווייל ס'איז א מורא'דיגע תועלת פאר זיין נשמה.

פרנסה בהרחבה: דער הייליגער שינאווער רב זי"ע שרייבט: "חק" איז א לשון פון פרנסה, ווי דער לשון הפסוק "הטריפני לחם חקי". ווייל דאס לערנען "חק" איז מסוגל אויף פרנסה בהרחבה.

צו הערן די טעגליכע שיעורים אין חק און חומש-רש"י רופט:

קול מפעל החק - 212.444.9955

מדור זה נתנדב

לזכר נשמת האי גברא יקירא אשר חי כל ימיו באמונה טהורה בה' ובצדיקי הדור, ובשמחת החיים בכל הזמנים
מוה"ר משה ב"ר חיים ע"ה לונגער
נלב"ע יום ד' דחוה"מ סוכות תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו הנדיב הנכבד
מוה"ר יצחק הי"ו

ברענגען קליינע קינדער אין בית המדרש

שאלה: איך האב געברענגט מיינע קלענערע קינדער אין שול אז זיי זאלן ענטפערן אמן, "יהא שמי' רבא" וכו', און די שכנים נעבן מיר באקלאגן זיך אז זיי ווערן געשטערט פון זיי. וואס איז דער ריכטיגער וועג צו טון? פון איין זייט, שטייט וועגן דער גרויסקייט פון קינדער "שלא טעמו טעם חטא" וואס ענטפערן אמן, "יהא שמי' רבא" וכו', אבער פון דער אנדערער זייט וויל מען נישט אז אנדערע זאלן געשטערט ווערן.

תשובה: קליינע קינדער אונטער דריי יאר וואס קענען נאכנישט ענטפערן אמן און "יהא שמי' רבא" וכו', איז נישטא קיין שום ענין צו ברענגען אין בית המדרש.

קינדער וואס קענען שוין ענטפערן אמן, "יהא שמי' רבא" איז א חשוב'ע זאך צו ברענגען[21], אבער בתנאי אז זיי ווייסן ווי אזוי זיך אויפצופירן מיט כבוד צו אין בית המדרש. אויב זיי האלטן זיך נישט שטיל, ווערן לאנגווייליג און הייבן אן ארומרעדן און ארומלאכן, זאל מען זיי נישט ברענגען אין בית המדרש אפילו אין עלטער פון חינוך.[22]

עס איז כדאי צו ברענגען דעם לשון פונעם "משנה ברורה" אויף דעם ענין (סי' צח סק"ג): "דער שלה"ק שרייבט קעגן די וואס ברענגען אין בית הכנסת קינדער וואס זענען נאכנישט אנגעקומען אין עלטער פון חינוך, אז זיי טוען נישט ריכטיג, ווייל די קינדער שפילן און שפרינגען ארום און זענען מחלל קדושת בית הכנסת, און אויך זענען זיי מבלבל דעם דעת פון די מתפללים.[23]

"און נאך א מכשול איז דא דערין, אז ווען די קינדער וועלן עלטער ווערן וועלן זיי נישט אויפהערן מיט דעם שלעכטן מנהג מיט וועלכן זיי זענען ערצויגן געווארן יונגערהייט, זיך נאריש צו מאכן און מבזה זיין קדושת בית הכנסת". עד כאן פונעם של"ה הק'.

קינדער וואס קענען זיך נישט האלטן שטיל

עס דארף ארויסגעברענגט ווערן, אז אפילו ווען דאס קינד איז שוין אין עלטער פון חינוך און זיינע עלטערע ברידער פלעגט מען שוין ברענגען אין בית המדרש אין דעם עלטער, אבער אויב ער קען זיך נישט האלטן שטיל, זאל מען אים נישט ברענגען, ווייל עס איז "יצא שכרו בהפסדו".

פון וועלכן עלטער צו ברענגען קינדער צו "כל הנערים"

שאלה: פון וועלכן עלטער זאל מען ברענגען קינדער אין בית המדרש עולה צו זיין שמחת תורה צו "כל הנערים"?

תשובה: עס זענען דא אסאך קהילות וואו מען פירט זיך אז מען דעקט איבער אלע קינדער מיט איין טלית, און איינער זאגט פאר זיי די ברכה, און אין די פלעצער קען מען ברענגען אויך גאר-קליינע קינדער.[24]

קינדער וואס זענען אליין עולה

אין אנדערע קהילות פירט מען זיך אז די קינדער זענען אליין עולה, און אין די

ובנו"כ. **15**. שו"ת אגר"מ ח"ג סי' צג: בדבר לצאת לטיול ולתענוג בעלמא למקום שלא יהיה לו סוכה מסתבר לע"ד שאסור, ע"ש הטעם. ובהליכות שלמה פ"ט סי' כא: המטיילים אין להם דין הולכי דרכים, שהרי יכולים הם לערוך את הטיול בזמן אחר, ולפיכך חייבים בסוכה, ולכן יש להמנע מטיולים למקומות שאינו יודע שתהא סוכה מצויה לו בהם בשעת הצורך, ע"ש בהערות. וכן בספר מראות יחזקאל להגר"י ראטה בהל' ישיבת סוכה הערה יב דמורה להחמיר למעשה. **16**. סי' תרמ סעיף ג'. **17**. כמבואר ברמ"א (תקל"ד ס"א). ויש להוסיף דאף כשמכבס בשביל הקטנים אסור ליתן בתוכו בגדי הגדולים, ואין בזה היתר של ריבוי בשיעורים כיוון דאין איסור הכיבוס משום לתא דמלאכה אלא כדי שלא יכנס למועד מנוול. **18**. עי' במ"ב (שם סק"ז) ובחוט שני עמ' רלז. **19**. כמבואר בשו"ת בא"מ (ח"ז- ל"ב) דאף שברמ"א כתב לכבס כפי הצורך כל יום בפנ"ע, דהיינו אחד בכל יום (עי' לשון תרומת הדשן שהובא בב"י), מ"מ י"ל דטעם הרמ"א הוא כדי למעט בטירחא, ולפי"ז כהיום שיש טירחא גדולה לכבס הרבה פעמים מלכבס הכל בפעם אחד, למעט בטירחא עדיפא, [ואף דבמהרי"ל (חוה"מ -ט') מבאר הטעם שיכבס אחד אחד שהוא כדי לעשות שינוי, מ"מ אפשר דכוונתו ג"כ כדי למעט בטירחא, ובלא"ה כבר כתב בד"מ (אות ג) דלא קיי"ל כדבריו, שהרי מצריך שינוי אף בקטני קטנים] ואף שיש לדון בזה מ"מ כיוון שאפשר לצאת מכשולות ע"י ריבוי הכביסה שנעשית בקלות עדיף לכבס הכל בב"א וע"ע באריכות בספר פירות האילן. **20**. משמעות המ"ב (שם), ובאופן שנתלכלך מאד יש מקום להקל, עי' בשמירת המועד כהלכתו (סי' כ"ג) ויש לשאול שאלת חכם. **21**. רמ"א סי' קכד סעי' ז: וילמד בניו הקטנים שיענו אמן, כי מיד שהתינוק עונה אמן, יש לו חלק לעולם הבא. **22**. וראה במשנ"ב לענין תקיעת שופר: ומ"מ נראה דקטנים שהגיעו לחינוך מצוה להביאם ולהחזיקם אצלו "ויאיים עליהם שישמעו התקיעות ולא יבלבלו להצבור". ועי' במשנ"ב סי' צו סק"ד. **23**. וע"ע באר היטב סו"ס תקפז: ונכון שיניחו התינוקות בבית כו', ואם א"א להניחם יחזיקם האשה אצלה בביהכ"נ של נשים שלא יבטלו כו'. **24**. עי' סי' תרסט, משנ"ב סקי"ב. **25**. שערי אפרים שער ח' סעיף נז. **26**. עי' הלכות חג בחג (קארפ), שמע"צ ושמח"ת, פ"ט סעיף לז ואילך ובהערות שם. **27**. א"ר וביכורי יעקב (סי' תרמ"ג סק"ג) בשם השל"ה. **28**. מ"ב (סי' תרל"ט ס"ק כ"ב), וכן הוא ע"פ מש"כ בשועה"ר (שם סי"ז-י"ט)

עס איז דא א ווארט, פארוואס זאגן חז"ל "טוב שברופאים לגיהנום", אז אפילו דעם בעסטן דאקטער קומט גיהנום? וויבאלד אפטמאל ברענגען דאקטוירים אריין א יאוש אינעם מענטש מיט די טרוקענע מעדיצינישע אפשאצונגען "לויט די ביכער". מיר, אידן, דארפן געדענקען אז מיר זענען נאר אין די הענט פונעם אויבערשטן, און מיט תפילה קען מען איבערדרייען דעם גזר-דין, ווי דער "רבינו בחיי" שרייבט אז דאס איז די טבע פון תפילה, אז עס ארבעט למעלה מדרך הטבע. זאל דער אויבערשטער העלפן, מיר זאלן זוכה זיין צו א יאר פון חסדים, רפואות און ישועות, געזונט, פרנסה, מיט נחת און אלעם גוטן.

ידידכם, יעקב יוסף אייזענבאך

כי אבי ואמי עזבוני - וד' יאספני

הרה"ג ר' בערל טויבער שליט"א דערציילט: עס איז לעצטנס מפורסם געווארן א מורא'דיגע מעשה וואס האט פאסירט אין ארץ ישראל, ווי פאלגנד:

געווען איז דאס מיט קרוב צו פערציג יאר צוריק. איין אינדערפרי האט א איד געטראפן א קעסטל ארפגעלייגט ביי זיין טיר, און אריינקוקנדיג אין קעסטל איז ער ערשיטערט געווארן צו זען דארט עפעס וואס ער האט אין ווילדסטן חלום זיך נישט פארגעשטעלט: עס איז געלעגן דארט א שלאפנדיג פיצל קינד! איינער האט געמוזט איבערלאזן דארט דאס קינד ממש א קורצע צייט פריער.

ארויסנעמענדיג דאס קינד פון קעסטל, האט ער געטראפן נעבן אים צוגעלייגט א צעטל פון זיין טאטן אדער מאמען, אין וועלכן עס איז געשטאנען אז היות זיי, די עלטערן פונעם קינד, האבן נישט דעם כוח און מעגליכקייט אים אויפצוציען, דערפאר האבן זיי געזוכט פאר אים א גוטע משפחה וואס זאל אים אויפהאדעווען מיט געטריישאפט.

"אייער משפחה," איז געשטאנען אין דעם צעטל, "באטראכטן מיר אלס פאסיג צו ערציען דאס קינד, און דערפאר בעטן מיר אז איר זאלט דאס טון, אבער אויב עס איז נישט פאר אייך, דאן ביטע זייט אזוי גוט און זוכט אפיר א צווייטן וואס זאל דאס טון."

דער איד האט פרובירט נאכגיין ווער עס האט געקענט אראפלייגן ביי אים דאס קינד, און צי עס זענען אפשר דא אנדערע וואס וואלטן עס געקענט נעמען צו זיך און געטריי אויפציען. ער

מדור זה נתנדב
לזכר נשמת
הרה"ח ר' יהושע
ב"ר בנימין ע"ה לעוויא
יא"צ יום א' דחג הסוכות ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו ידידינו הנכבד
מוה"ר מנחם מענדל הי"ו

פלעצער זאל מען ברענגען די קינדער נאר אויב זיי קענען מאכן די ברכה, ד.ה. מען מישט אויף פאר זיי א סידור און זיי מאכן די ברכה געהעריג[25], אבער אויב זיי קענען נאכנישט מאכן די ברכה געהעריג, זאלן זיי נישט עולה זיין. (מען קען זיי אבער ברענגען אויסצוהערן ווי דער טאטע מאכט די ברכה.[26])

הלכות פון 'לישב בסוכה'

ברכת לישב בסוכה

א] יעדעס מאל וואס מען מאכט די ברכה "לישב בסוכה", זאל מען לכתחילה אינזין האבן אז עס זאל ארויפגיין אויף דער גאנצער צייט וואס מען וועט זיצן, שלאפן, אדער שפאצירן אין דער סוכה, ביז צו דער קומענדיגער סעודה.[27]

ב] אין די ערשטע צוויי נעכט יום טוב, מוז מען עסן א כזית חלה "בכדי אכילת פרס" (ד.ה. עסן דעם גאנצן כזית אין פיר מינוט לויט רוב פוסקים, און לכתחילה זאל מען עס עסן אין צוויי מינוט) צוליב מצות סוכה[28], און דערנאך זאל מען לכתחילה עסן נאך א שטיקל, אביסל גרעסער ווי א כזית, צוליב סעודת יום טוב (אבער דאס דארף נישט זיין "בכדי אכילת פרס"), וואס צוזאמען איז דאס אביסל מער ווי א "כביצה".[29]

[אין די ערשטע נעכט איז גענוג צו עסן איין כזית פאר מצות סוכה, ווייל מען לערנט דאס ארויס פון חיוב מצה וואס איז גענוג מיט א כזית; און דעם צווייטן כזית וואס איז נאר צוליב סעודת יו"ט דארף מען נישט עסן "בכדי אכילת פרס". אין די אנדערע טעג יו"ט דארף מען אבער עסן אביסל מער ווי א כביצה - וואס האט אין זיך צוויי כזיתים - צו קענען מאכן "לישב בסוכה", און דערפאר דארף מען עסן יעדן כזית דערפון "בכדי אכילת פרס".][30]

אויב מ'האט פארגעסן צו מאכן "לישב בסוכה"

ג] אויב מען האט זיך געוואשן צו א סעודה און מען האט פארגעסן צו מאכן "לישב בסוכה", זאל מען עס מאכן באלד ווען מען דערמאנט זיך. אויב מען האט שוין געענדיגט עסן, זאל מען מאכן די ברכה און עסן נאך א שטיקל ברויט. אויב מען דערמאנט זיך ערשט נאכ'ן בענטשן, זאל מען מאכן די ברכה און בלייבן אביסל אין סוכה.[31]

"לישב" אויף מזונות

ד] עס איז א מחלוקת הפוסקים צי מען מאכט די ברכה "לישב בסוכה" ווען מען עסט נאר מזונות, און למעשה איז אנגענומען צו מאכן די ברכה אויב מען עסט מער ווי א "כביצה", און מען זאל בלייבן א פאר מינוט אין סוכה נאכ'ן עסן, אז עס זאל נישט זיין קיין חשש "ברכה לבטלה" לויט די וואס האלטן אז מען מאכט נישט "לישב בסוכה" נאר אויפ'ן עסן מזונות. (אויב מען איז "קובע סעודה" אויף די מזונות, ווי ערקלערט ווייטער לגבי א געקעכטס פון די "חמשת מיני דגן", דארף מען נישט בלייבן אין סוכה נאכ'ן עסן.)[32]

מזונות נאך קידוש

ה] אויב מען עסט נישט די סעודה שבת אדער יום טוב גלייך נאך קידוש, וואס די הלכה איז אז מען דארף עסן מזונות כדי עס זאל זיין "קידוש במקום סעודה", מאכט

האט זיך פארבונדן מיט עסקנים, וועלכע האבן אים געראטן אז ער זאל נישט צופיל נאכפארשן, ווייל די זאך קען זיך פארשפרייטן און אנקומען צו דער רעגירונג, וואס איז עלול אוועקצונעמען דאס קינד, און דאן דראט א געפאר אז דאס קינד וועט חס ושלו' נישט באקומען קיין ערליכע ערציאונג. נישט האבנדיג קיין ברירה, האט ער און זיין פרוי באשלאסן אריינצונעמען דאס קינד צו זיך אין שטוב.

אפילו דעם נאמען פונעם קינד האבן זיי נישט געוואוסט, און זיי האבן אויסגעקליבן אים צו רופן דוד. מיט פיל ליבשאפט און איבערגעגעבנקייט האבן זיי אויפגעהאדעוועט דאס קינד און געזארגט פאר אלע זיינע באדערפענישן. ווען דאס קינד איז אויפגעוואקסן און געקומען צו דער בר מצוה, האבן זיי באשלאסן אים צו אנטפלעקן דעם סוד פון זיין אפשטאם. זיי האבן אים גערופן אין א זייט און געזאגט:

"וויסן זאלסטו, אז דו ביסט אונזער געטרייער זון, ווייל מיר האבן דיך אויפגעצויגן מיט פיל ליבשאפט ווי אן אייגן קינד, אבער עס איז געקומען די צייט אז מיר זאלן דיר דערציילן דעם אמת, אז דו ביסט געבוירן געווארן ביי אנדערע עלטערן, וועלכע האבן דיך דא ביי אונז איבערגעלאזט, און מיר ווייסן ניטאמאל ווער זיי זענען. מיר ווילן דיר פארזיכערן אז דו וועסט בלייבן ווייטער אונזער טייער קינד מיט פיל ליבשאפט, און מיר וועלן ווייטער פאר דיר אלעמאל זארגן, פונקט ווי פאר אלע אונזערע קינדער."

דער בר-מצוה בחור איז געווען זייער אויפגעטרייסלט פון דער אנטפלעקונג. ער האט עס גענומען גאר שווער און איז געווארן זייער צעטראגן. די שטיף-עלטערן האבן געהאפט אז עס וועט דורכגיין א שטיק צייט און ער וועט זיך בארויגן, אבער עס האט נישט פאסירט. ער איז ארומגעגאנגען זייער פארביטערט טאג און נאכט, ווי ער וואלט געשוועבט אין א חלום, נישט האבנדיג קיין אינטערעס און גארנישט און אין קיינעם. זיינע שטיף-עלטערן האבן דאס צוגעזען מיט גרויס צער און גארנישט געקענט דערצו העלפן.

אזוי זענען אדורך אלע זיינע ישיבה-קטנה יארן. דאן איז ער אריין אין ישיבה גדולה, און ביים אנהייב פונעם זמן איז אלעס מתחלה געווען ווי פריער. נאך א פאר טעג האט אבער פאסירט אן אומערווארטעטע ענדערונג. געווען איז דאס חודש אלול. פלוצלינג האט זיך

דבלילה הראשונה אינו מחיוב לאכול בסוכה יותר מכזית כדי אכילת פרס. ויש מחמירין לאכול יותר מכביצה בכדא"פ, וגם שלכתחילה יהדר לאכלו בב"א ממש, (עי' במטה אפרים סי' תרכ"ה סנ"ב). **29**. שועה"ר ומ"ב שם. **30**. הנה באמת בשועה"ר ומ"ב לא כתבו להחמיר בכל יום, ויתכן שהוא מטעם דאכילה המחייבת לאכול בסוכה תלוי בקביעות, ואינו מכח שם אכילה [כמו במצה ובלילה א' של סוכות או ברהמ"ז] שצריך ליאכל בכדא"פ, וכ"כ להלכה בהג' חכמת שלמה (ס"ז), ומ"מ לכתחילה יש להחמיר וכמוש"כ גדולי האחרונים (עי' הליכות שלמה פ"ט אות ז' ובהערות שם). ובביכור"י (סקי"ג) החמיר עוד יותר, שיש לאכול כל השיעור של יותר מכביצה בתוך שיעור של שמינית שעה [שהוא ז' וחצי דקות]. **31**. שועה"ר (סט"ז) מ"ב (סקמ"ח). **32**. דהנה שיטת המג"א (ס"ק ו') והשועה"ר (סי"א) שיש לברך בכל אופן שאוכל יותר מכביצה ואף בלי שום קביעות, ומ"מ מכיון שיש חולקים ע"ז יש לנהוג כפי שמכריע המ"ב (ס"ק

מדור זה נתנדב
לזכר נשמת
הרה"ח ר' מרדכי
ב"ר משה אלי' הכהן ע"ה קאהן
יא"צ ח"י תשרי ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י חתנו ידידינו הנכבד
מוה"ר שלום פסח גרינבערג הי"ו

מען לכל-הדעות "לישב בסוכה", וויבאלד מען מוז דאס עסן יוצא צו זיין קידוש און דערפאר האט עס א חשיבות פון א סעודה, און מען מוז נישט בלייבן אין סוכה נאכ'ן עסן.

"חמשת מיני דגן"

ו] אויב מען איז "קובע סעודה" אויף א געקעכטס וואס איז געמאכט פון איינעם פון די "חמשת מיני דגן", ווי לאקשן, גריז, פארפל, א.ד.ג., צ.ב.ש. מען עסט עס פאר פרישטאג אדער נאכטמאל, און אזוי אויך אויב מען עסט דאס צוזאמען מיט נאך מענטשן (אפילו מען איז נישט "קובע סעודה"), קען מען מאכן דערויף "לישב בסוכה". אויב מען איז נישט "קובע סעודה", און מ'עסט עס נישט צוזאמען מיט אנדערע מענטשן, זאל מען נישט מאכן דערויף "לישב בסוכה".[33]

פלייש און פיש

ז] אויף אלע אנדערע מאכלים, צ.ב.ש. פיש, פלייש, א.ד.ג., מאכט מען נישט "לישב בסוכה", אפילו אויב מען איז "קובע סעודה".

"לישב" אויף זיצן אין סוכה

ח] כאטש מען איז מקיים א מצוה מיט'ן זיצן אדער ארומגיין אין סוכה, פירט מען זיך נישט צו מאכן "לישב בסוכה" אויף דעם אליין, אבער וויבאלד עס זענען דא וואס האלטן אז מען מאכט יא א ברכה, דעריבער אויב מען וויל פארברענגען אין סוכה א לענגערע צייט, צ.ב.ש. שלאפן א.ד.ג., און מען האט נאכנישט געמאכט היינט "לישב בסוכה", איז כדאי צו עסן א גרעסער שטיקל מזונות און מאכן "לישב בסוכה" און אינזין האבן אויפ'ן עסן און אויך אויפ'ן פארברענגען אין סוכה, און אויב מען וואשט זיך דערנאך צו א סעודה זאל מען נישט מאכן נאכאמאל "לישב בסוכה" (אויב מען איז נישט ארויסגעגאנגען אויף א פאר שעה).[34]

אויב מ'גייט צו אן אנדערנ'ס סוכה אינמיטן דער סעודה

ט] אויב מען גייט אינמיטן דער סעודה צו אן אנדערנ'ס סוכה, צ.ב.ש. מען גייט צום טאטן, צו א חבר, אדער צו א רבי'נס טיש, און מען וויל דארט ווייטער עסן, איז א מחלוקת הפוסקים צי מען דארף דארט מאכן נאכאמאל "לישב בסוכה".

י] דעריבער, אויב מען ווייסט פון פריער אז מען וועט אהינגיין, איז כדאי אינזין צו האבן ביים מאכן "לישב בסוכה" ביי זיך, אז אויב מען וועט עסן אין דער אנדערער סוכה ווייניגער ווי א "כביצה" זאל די ברכה ארויפגיין אויך אויף דעם, און אויב מען וועט עסן מער זאל די יעצטיגע ברכה נישט ארויפגיין דערויף, און ווען מען עסט דערנאך אין דער אנדערער סוכה מער ווי א כביצה זאל מען דארט מאכן נאכאמאל "לישב בסוכה". (עס איז גענוג אינזין צו האבן איין מאל אין גאנץ יום טוב אויף יעדעס מאל וואס מען וועט גיין אינמיטן א סעודה עסן ווייטער אין א צווייטנ'ס סוכה.)[35]

יא] אויב מען האט דאס נישט אינזין געהאט, זאל מען לכתחילה נישט מאכן נאכאמאל "לישב בסוכה" אין דער אנדערער סוכה[36], אפילו אויב מען עסט דארט מער ווי א כביצה, און אויב איינער מאכט דארט "לישב בסוכה" זאל מען בעטן ער זאל אים מוציא זיין.[37]

ט"ז). **33**. דהנה לשיטת המג"א והשועה"ר (שם), מברך בכל אופן, אבל במ"ב (ס"ק ט"ו ובביה"ל שם ד"ה אם קובע) מכריע כמוש"כ, ולכן למעשה יש לנהוג כן מכח ספק ברכה. **34**. מ"ב (ס"ק מ"ו) ע"פ דברי המג"א, אבל מדברי השועה"ר משמע שא"צ להחמיר ע"ז, משום דהברכה שיברך אח"כ קאי גם על זה למפרע. **35**. הנה שיטת השועה"ר ע"פ המג"א הוא דכל שהולך לסוכת חבירו אף באמצע סעודה צריך לברך שנית, ואף כשהיה דעתו לזה מתחילה, דכל סוכה הוא חיוב חדש, אבל הט"ז (סי' ח' ס"ק י"א) סובר דכל שהיה דעתו לזה, אינו מברך שנית באמצע הסעודה, וכבר כתב הלבו"ש (אות כ"ד) דכן נהוג עלמא, וכן מסיים המ"ב (ס"ק מ"ח) מכח ספק ברכה. ולכן כדי לצאת מכל פקפוק יש לעשות כמוש"כ, ואף שהמג"א כתב שאין לעשות תנאי כזה, מ"מ כבר חלקו עליו האחרונים (עי' בא"ר סקי"ח ובא"א מבוטשאטש בסוה"ס ובשו"ת קרן לדוד סו"ס קנ"ג), ולשיטת המג"א כבר כתבנו שבני"ד שהולך לסוכת חבירו ממילא מחיוב לברך שנית. **36**. כנ"ל מכח ספק ברכה. **37**. כדי לחוש לשיטת השועה"ר. **38**. דכל שלא היה דעתו לזה אף להט"ז ומ"ב מברך

אנגעצונדן עפעס ווי א פונק אין זיינע אויגן - ער איז דא! תחיית המתים. צו אלעמענ'ס וואונדער, האט ער אנגעהויבן צוריק שמייכלען, לערנען און דאוונען מיט א געשמאק. אזוי זענען אריבער די ישיבה-גדולה יארן, ווען ער הארעוועט און שטייגט אין תורה און עבודה. אין זיינע צוואנציגער יארן, האט ער געטראפן א פיינעם שידוך און האט חתונה געהאט בשעה טובה. ער האט אויפגעשטעלט א שיינע שטוב און געזיצן אין די תורה-געצעלטן על התורה ועל העבודה.

ויהי היום, איין טאג איז ר' דוד צוגעקומען צו זיין ראש הכולל און אים געלאזט וויסן, אז ער האט נאר-וואס פארקויפט זיין אלטע דירה אין בני ברק און האט זיך געקויפט א נייע דירה, און עס פעלט אים נאך אביסל מער ווי צוואנציג טויזנט דאלער צו דעקן די קאסטן פון דער נייער דירה. דערפאר וויל ער בעטן ערלויבעניש ארויסצופארן קיין אמעריקע אויף א וואך-צוויי צו שאפן דארט דאס געלט וואס ער דארף נאך פאר דער דירה.

דער ראש הכולל האט געטראכט צו זיך, דער יונגערמאן האט אביסל צו-הויכע השגות. צוואנציג טויזנט דאלער מאכט מען נישט געווענליך אין א וואך-צוויי. "האסט עפעס נאענטע באקאנטע אין אמעריקע וואס וועלן דיר העלפן מיט גרעסערע סומעס?" האט ער אים געפרעגט. "ניין," האט ר' דוד געענטפערט, "איך האב נישט קיינעם דארט." "איך האב יא באקאנטע דארט," האט דער ראש הכולל אים געזאגט, "אבער איך מאך נישט אזויפיל אין אזא קורצער צייט. פארוואס טראכטסטו אז דו וועסט יא מאכן?" "איך טראכט," האט ר' דוד געענטפערט, "אז אויב דער אויבערשטער וויל, קען איך מצליח זיין אויך אין א קורצער צייט. איך וויל נאר בעטן ערלויבעניש צו פארן."

זעענדיג אז ער איז שוין באשלאסן ביי זיך, האט דער ראש הכולל אים מער נישט אפגערעדט און האט אים געגעבן ערלויבעניש צו פארן. עס איז אדורך די וואך-צוויי, און ר' דוד האט געהאלטן ווארט און געווען צוריק אין כולל. דער ראש הכולל האט זיך פאראינטערעסירט ביי אים ווי אזוי די נסיעה איז צוגעגאנגען, צי ער האט מצליח געווען, און וויפיל געלט עס איז אים געלונגען צו שאפן אין דער קורצער תקופה.

"עס איז געווען ב"ה מיט הצלחה," האט ר' דוד געענטפערט. "איך האב געשאפן דעם גאנצן סכום, און נאך אפילו א פאר טויזנט דאלער מער." דער ראש הכולל האט זיך שטארק געוואונדערט

מדור זה נתנדב

לזכר נשמת האשה החשובה
מרת מלכה מירל
בת ר' יושע פאליק ע"ה סופר
נפטרה ביום שמיני עצרת כ"ב תשרי
יהא זכרה ברוך

הונצחה ע"י בנה ידידנו הנכבד
מוה"ר גרשון דוד הי"ו

אויב מ'האט נישט געוואוסט אז מ'וועט אהינגיין עסן

יב] אויב מען האט נישט געוואוסט פון פריער אז מען וועט גיין עסן אין דער אנדערער סוכה, צ.ב.ש. מען האט באשלאסן אינמיטן דער סעודה אריבערצוגיין צו די עלטערן עסן דארט ווייטער די סעודה (כאטש עס איז באמת נישט אויסגעהאלטן אזוי צו טון לכתחילה, ווייל מען דארף בענטשן אויפ'ן פלאץ וואו מען האט זיך געוואשן, אויסער אויב מען האט אינזין געהאט דערויף ביים זיך וואשן), און מען עסט דארט מער ווי א כביצה, זאל מען מאכן דארט נאכאמאל "לישב בסוכה"[38], אבער עס איז בעסער יוצא צו זיין פון א צווייטן.[39] אויב מען עסט נישט דארט קיין כביצה, זאל מען נישט מאכן נאכאמאל "לישב בסוכה".

אויב מ'גייט צו אן אנדערן נאך דער סעודה

יג] אויב מען גייט צו אן אנדערנ'ס סוכה נאכדעם וואס מען האט שוין געענדיגט עסן און געבענטשט פון דער סעודה, און מען וואשט זיך דארט נאכאמאל, אדער מען עסט דארט מזונות מער ווי א כביצה, דארף מען מאכן נאכאמאל "לישב בסוכה"[40], אפילו אויב מען האט מתחילה אינזין געהאט אהינצוגיין דארט עסן.[41]

זהירות פון גזל שינה

יד] עס איז כדאי אנצומערקן, אז אין די נעכט פון סוכות ווען מען פראוועט סעודות און שמחת בית השואבה אין דער סוכה אין די שפעטע שעה'ן ווען אסאך מענטשן שלאפן שוין, דארף מען זיין שטארק געווארנט אז עס זאל נישט זיין ח"ו קיין "מצוה הבאה בעבירה" דורך דעם וואס מען שטערט און מען איז מצער אנדערע מענטשן.

טו] אויך זאל מען אכטונג געבן ווען מען גייט אדורך נעבן די סוכות וואו מענטשן שלאפן, נישט צו רעדן הויך כדי נישט עובר צו זיין ח"ו אויף "גזל שינה".

הלכות פון ד' מינים

די אייגענע ד' מינים אין די ערשטע טעג

טז] עס שטייט אין פסוק (ויקרא כג, מ) "ולקחתם **לכם** ביום הראשון פרי עץ הדר וגו'", לערנען חז"ל ארויס פון דא אז אין די ערשטע צוויי טעג סוכות זאל מען מקיים זיין מצות לולב מיט די אייגענע ד' מינים ("לכם")[42]. אין די אנדערע טעג קען מען אבער יוצא זיין אויך מיט געבארגטע ד' מינים פון א צווייטן.

יז] אויב מען גיט דעם לולב אין די ערשטע טעג פאר א צווייטן יוצא צו זיין אלס "מתנה על מנת להחזיר" (אויפ'ן תנאי אז ער זאל עס צוריקגעבן), איז ער יוצא דערמיט ווייל עס הייסט ווי עס איז זיינס, און ער זאל אינזין האבן עס קונה צו זיין, און נאכ'ן שאקלען זאל ער עס צוריק מַקנה זיין. (אויב ער האט עס געגעבן ווייטער פאר א צווייטן, זאל עס דער צווייטער צוריק מַקנה זיין פאר'ן בעל האתרוג.)

דער זמן פון שאקלען לולב

יח] די מצוה פון נטילת לולב גייט אן א גאנצן טאג און עס הייבט זיך אן לכתחילה פון דעם "נץ החמה". אויב מען האט געשאקלט נאכ'ן "עלות השחר" פאר'ן נץ האט מען בדיעבד יוצא געווען.

יט] דער מנהג איז צו בענטשן אתרוג אין דער סוכה[43], און עס איז ריכטיג צו זאגן פריער ברכות התורה.

עסן און טרינקען פאר נטילת לולב

כ] מען טאר גארנישט עסן פאר'ן אתרוג-בענטשן. אויב עס פעלט שטארק אויס מעג

און געפרעגט, ווי אזוי ער האט דאס באוויזן, צי איינער האט אים אפשר געגעבן א ספעציעל-גרויסן סכום, האט ר' דוד געענטפערט, ניין, עס איז נישט געווען איין מענטש, נאר דא האט דער געגעבן א גרעסערן סכום, און דא א צווייטער, א.א.וו., און אלעס אינאיינעם האט זיך צוזאמענגעשטעלט די גאנצע סומע פון העכער צוואנציג טויזנט דאלער.

זעענדיג ווי דער ראש הכולל וואונדערט זיך אזוי, האט ר' דוד אים געפרעגט, "צי ווייסט אפשר דער ראש הכולל אביסל מיין געשיכטע, וואו איך בין געבוירן געווארן און ווער עס זענען מיינע עלטערן?" דער ראש הכולל האט געענטפערט אז ער ווייסט אביסל, נישט פינקטליך.

"איז לאמיר אייך אביסל דערציילן," האט ר' דוד אים געזאגט און אנגעהויבן דערציילן: "ווען איך בין בר מצוה געווארן, האבן די וואס איך האב ביז דעמאלט געוואוסט אז זיי זענען מיינע עלטערן מיר געמאכט אן אויפטרייסלנדע אנטפלעקונג. זיי האבן מיר דערציילט אז זיי זענען נישט מיינע אמת'ע עלטערן, נאר איך בין געבוירן צו אנדערע, און זיי האבן מיך ערצויגן ווי ריכטיגע טאטע-מאמע מיט גרויס געטריישאפט. ווי-נאר איך האב דאס געהערט, איז די גאנצע וועלט מיר פינסטער געווארן. פון דעמאלט אן, בין איך געווען א פארלוירענער. גאנצע דריי יאר האב איך נישט געקענט קומען צו זיך פאר צער און אויפרעגונג. אזוי האב איך אפגעלעבט א חשכות'דיג יונג-בחור'יש לעבן, אן קיין ברעקל שמחת החיים, א שטייגער ווי כ'וואלט געווען א דומם, נישט האבנדיג קיין מגע-ומשא מיט גארנישט און מיט קיינעם.

"נאכ'ן ענדיגן די ישיבה-קטנה יארן, בין איך אריינגעקומען אין ישיבה גדולה. עס איז געווען חודש אלול, ווען מען הייבט אן זאגן 'לדוד ה' אורי וישעי'. איין טאג בשעת'ן דאווענען, האבן די ווערטער אין דעם קאפיטל 'כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני' מיר א בליץ געגעבן אין געדאנק - דאס איז דאך מיין געשיכטע! איך האב אריינגעקוקט אין די מפרשים און געזען אז דאס זענען די ווערטער פון דוד המלך, וואס ער האט געליטן די שווערסטע יסורים ווען זיין טאטע ישי האט אים איבערגעלאזט, און זיין משפחה וועלכע האט געהאלטן אז ער האט א נישט-כשר'ן יחוס האט אים פארשיקט צו פאשען שאף אין די וועלדער, נישט וועלנדיג אז ער זאל אמאל אהיימקומען.

מדור זה נתנדב

על ידי ידידנו הנדיב הנכבד
מוה"ר **שמעון אונגאר** הי"ו
לכבוד זמן שמחתינו

זכות לימוד תורה דרבים של אלפי ישראל
יעמוד בעדו לזכות לברכות התורה
אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד

מען טרינקען א קאווע. (חול המועד קען מען **לכתחילה** טרינקען קאווע פאר'ן נץ החמה, וויבאלד עס איז נאכנישט דער עיקר זמן פון דער מצוה[44]. אנדערע זענען מקיל לכתחילה אויך נאכ'ן נץ.)[45]

כא] פרוּוען מעגן יא עסן פאר'ן שאקלען, ווייל זיי זענען נישט מחוייב להלכה צו שאקלען. על-פי קבלה זאלן פרוּוען נישט מאכן די נענועים, נאר געבן א קליינעם שאקל.

נעמען דעם לולב און אתרוג אין האנט

כב] ווען מען שאקלט, האלט מען דעם לולב אין דער רעכטער האנט און דעם אתרוג אין דער לינקער האנט. אויב מען האט עס בטעות גענומען אין דער אנדערער האנט האט מען יוצא געווען, אבער וויבאלד עס זענען דא וואס האלטן אז מען האט נישט יוצא געווען זאל מען שאקלען נאכאמאל אָן א ברכה. דאס זעלבע איז אויך אויב מען האט גענומען ביידע אין איין האנט.[46]

א געלינקטער

כג] א געלינקטער זאל האלטן דעם לולב אין דער לינקער האנט און דעם אתרוג אין דער רעכטער האנט, און עס איז כדאי אז ער זאל עס נעמען דערנאך אין דער רעכטער האנט און נאכאמאל שאקלען[47].

כד] אזוי אויך ביי הלל זאל ער האלטן דעם לולב אין דער לינקער האנט[48]. אנדערע פירן זיך אז ביי די נענועים און הקפות זאל ער האלטן דעם לולב אין דער רעכטער האנט.

אויב מ'האט פארגעסן צו מאכן די ברכות

כה] אויב מען האט פארגעסן צו מאכן די ברכה פאר'ן שאקלען, קען מען עס מאכן פאר די נענועים, וויבאלד די נענועים זענען אויך א חלק פון דער מצוה. אזוי אויך אויב מען האט שוין געמאכט די נענועים אבער מען האט נאכנישט געזאגט הלל, קען מען מאכן די ברכה פאר הלל[49].

כו] אויב מען האט פארגעסן צו מאכן "שהחיינו" ביים ערשטן מאל שאקלען, קען מען מאכן די ברכה ווען מען דערמאנט זיך דאס אנדערע מאל ביים שאקלען, אפילו הושענא רבה.

דער סדר פון די נענועים

כז] דער סדר פון די נענועים איז ווי פאלגנד: מען שאקלט ערשט צו דרום-זייט, דערנאך צפון, מזרח, ארויף, אראפ, מערב.

כח] ווען מען זאגט "הודו לה'", שאקלט מען צו דרום, "כי" - צפון, "טוב" - מזרח, "כי" - ארויף, "לעולם" - אראפ, "חסדו" - מערב. ביים זאגן דעם שם שאקלט מען נישט (ווייל מען דארף אינזין האבן דעם שם[50]).

כט] ביי "אנא ה'" שאקלט מען צו צוויי זייטן ביי יעדן ווארט (אבער נישט בשעת'ן זאגן דעם שם): "אנא ה'" - דרום-צפון, "הושיעה" - מזרח-ארויף , "נא" - אראפ-מערב.

שיעור פונעם הדס און ערבה

ל] דער שיעור פונעם הדס און ערבה איז דריי טפחים (בערך 12 אינטשעס לויט שיטת חזון איש, און צווישן 9 און 10 אינטשעס לויט שיטת הגר"ח נאה). דער שיעור דארף זיין פונעם ריטל אליין, אָן די בלעטער.

לא] לכתחלה דארף דער גאנצער הדס ביז דריי טפחים - אדער כאטש רוב דערפון - זיין "משולש" (די בלעטער אויף דער זעלבער שורה זאלן זיין די זעלבע גראד, נישט איינס מער

"דוד המלך איז געווען א נרדף. ער האט קיינעם אין דער וועלט נישט געהאט, און דערויף האט ער געזאגט 'כי אבי ואמי עזבוני' - מיין טאטע און מאמע האבן מיך איבערגעלאזט, אבער 'וה' יאספני', דער רבוש"ע איז דער איינציגער וואס וועט זארגן פאר מיר. און אזוי האט דוד המלך, דער נעים זמירות ישראל, געלעבט מיט בטחון נאר אין אויבערשטן אליין, ווי עס שטייט אין אן אנדער פסוק 'ויתחזק דוד בה' אלקיו'.

"יענע מינוט וואס איך האב דאס געטראכט איז עס געשען מיט מיר: איך האב איינגעטראכט אז איך בין דאך אין זעלבן מצב ווי דוד המלך. 'כי אבי ואמי עזבוני', מיינע לייבליכע עלטערן האבן מיך פארלאזט, און איך האב נישט קיינעם אין דער וועלט - אבער איך האב דעם רבוש"ע! ער איז דא פאר מיר, ער הערט מיינע תפלות, און ער וועט מיר ענטפערן. '**דודי!**' האט גערעדט צו מיר אן אינערליכע שטימע. '**עס קומען נייע צייטן, דו ביסט נישט אליין**'.

"פון דעמאלט אן האב איך ווידער אויפגעלעבט און אנגעהויבן לערנען און דאווענען מיט א פרישן חיות און געשמאק. אוודאי האבן זיך אריינגעכאפט אין מיר דאגות, ווי צום ביישפיל, ווער וועט דיך נעמען פאר א חתן? אבער איך האב זיך געשטארקט און געטרייסט אז 'וה' יאספני', דער רבוש"ע איז דא, און קיינער קען אים פון מיר נישט צונעמען. דאן האט דער רבוש"ע טאקע געהאלפן, און איך האב זוכה געווען צו טון א גוטן שידוך און אויפגעשטעלט ב"ה א שטוב מיט הצלחה. איך האב אלעס, ווייל איך האב דעם רבוש"ע. אט-די צוויי ווערטער 'וה' יאספני' פירן מיך און באגלייטן מיך א גאנץ לעבן.

"זינט דעמאלט זאג איך יעדן טאג דאס קאפיטל 'לדוד ה' אורי', און איך שעפ חיזוק און בטחון פון דעם 'וה' יאספני'. יעצט, ווען איך האב זיך געדארפט אריבערציען אין אן אנדער דירה, טרעפנדיג זיך מיט א דאגה צו שאפן די העכער צוואנציג טויזנט דאלער, האב איך זיך גע'חזר'ט די ווערטער פונעם 'חובת הלבבות', אז עס ליגט אויפ'ן מענטש א פליכט צו טון עפעס אין גדר פון 'נארמאלע השתדלות', און השי"ת וועט העלפן. איבערערדנדיג דאס מיט א משפיע, האט ער מיר געזאגט אז פארן קיין אמעריקע הייסט 'נארמאלע השתדלות'.

"די אלע פשוט'ע חשבונות, ווי אזוי מען קען מאכן א גרויסע סומע געלט אין א קורצע צייט,

שנית. **39.** לחוש לשיטת הבית מאיר שהובא בשעה"צ (שם ס"ק צ"ד). **40.** ואף דס"ל לשועה"ר (שם) דגם על טיול לחוד מברך בסוכה שאינו אוכל שם היום, וטעמו הוא משום שאינו יכול ליעשות טפל לאכילה שמברך שם, וכבר העיר כן בשו"ת ערוגת הבושם (סי' קצ"ב), מ"מ לא נהוג כן עלמא וכמוש"כ במאמר מרדכי סק"ח דלשיטת ר"ת לא ניתקן מעולם לברך רק על אכילה, ובאמת כבר נזכר מנהג זה בראש (פ"ד סי' ג') וז"ל 'כי רגילין העם שאין מברכין על הסוכה אם נכנס בה לטייל בה ושינה אלא דוקא בשעת אכילה' עכ"ל. **41.** דכל שכבר בירך ברהמ"ז לדעת הט"ז (ס"ק כ') יש חיוב חדש לברך אף בסוכה עצמו שכבר בירך שם, (אלא שבזה לא קיי"ל כוותי', משום דחלקו עליו המג"א והשועה"ר), ולכן בסוכה אחרת פשוט שממ"נ יש לברך, דהרי להמג"א והשועה"ר בכל אופן יש חיוב לברך. **42.** עי' ביה"ל סי' תרמ"ט ד"ה פסול. **43.** שלה"ק. **44.** ומצות נטילת לולב מיום ב' ואילך הוא רק דרבנן ולכן קיל טפי. **45.** עי' שו"ת השיב משה סי' י"ט. **46.** עי' מ"ב ס"ק ט"ו-י"ט, ושועה"ר סי"ג. **47.** כה"ח סקל"ח. **48.** עיין שו"ת שה"ל ח"ח סי' קנ"א ובחשב האפוד ח"ג סי' ל'). **49.** עיין מ"ב תרנ"א, כ"ו. **50.** שעה"צ סי' תרמ"א סקמ"ח. **51.** שועה"ר תרנ"א, יא, ובהוספות למנח"פ מדייק מזה דהוא לעיכובא,

איבערצושמועסן די הלכות וואס ווערן גערברענגט אינעם גליון, אדער צו איבערלאזן א שאלה קען מען רופן 845-499-5084
אויב קיין ענטפער, ביטע לאזט איבער א מעסעדזש

מדור זה נתנדב

על ידי ידידנו הנדיב הנכבד
מוה"ר **זונדל קעניג** הי"ו
לרגל יו"ד של הרה"ק מריבניץ זצוק"ל
ביום אסרו חג סוכות כ"ד תשרי
זכות לימוד תורה דרבים של אלפי ישראל יעמוד בעדו לזכות
לברכות התורה אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד

ארויף אדער אראפ פון די אנדערע). מער פון דריי טפחים דארף נישט זיין משולש.

אויב דער שפיץ פון דער ערבה איז אפגעבראכן

לב] אויב דער שפיץ פון דער ערבה (פונעם ריטל) האט זיך אפגעבראכן איז עס פסול, און מען איז מחמיר דערמיט אויך ביים הדס. אויב נאר דער שפיץ פון די בלעטער האט זיך אפגעריסן איז עס כשר.

די "שדרה" זאל זיך ארויסשטעקן העכער די הדסים און ערבות

לג] מען דארף זיין שטארק געווארנט אז די "שדרה" פונעם לולב (ד.ה. אויסער די לאנגע בלעטער וואס קומען ארויס אויבן נאכדעם וואס די שדרה ענדיגט זיך) זאל זיך ארויסשטעקן כאטש איין טפח העכער די הדסים און ערבות, כדי מען זאל קענען שאקלען מיט'ן לולב[51].

די הדסים העכער די ערבות

לד] די הדסים דארפן זיין אביסל העכער פון די ערבות, ווייל די ד' מינים זענען מרמז אויף פיר סארטן מענטשן, און די הדסים זענען מרמז אויף די וואס האבן א "ריח" (ד.ה. תורה) און נישט קיין "טעם" (מצוות), און די ערבה איז מרמז אויף די וואס האבן נישט קיין "טעם" און נישט קיין "ריח" (נישט קיין תורה און נישט קיין מצוות).[52]

אויב די ערבות זענען צו לאנג

לה] עס זענען דא וואס האלטן אז אויב די ערבות זענען צו לאנג טאר מען עס נישט אפברעכן יום טוב מיט די הענט צוליב'ן איסור פון "מחתך"[53]. אנדערע זענען מתיר אויב מען איז נישט מקפיד עס צו צעברעכן ביי א באשטימטן פלאץ.[54]

אויב מ'האט פארגעסן צוזוגרייטן לולב-בלעטער

לו] אויב מען האט פארגעסן אנצוגרייטן פאר יום טוב אפגעריסענע לולב-בלעטער צו בינדן דעם לולב, מעג מען עס אפרייסן יום טוב מיט א שינוי, צ.ב.ש. מיט די ציין, און עס איז גוט אז מען זאל עס טון בצינעא (באהאלטענערהייט)[55]. מען זאל אבער נישט מאכן די בלעטער גלייך, ווייל דאס הייסט אז מען איז מתקן א כלי.

ארייכלייגן דעם לולב אין וואסער

לז] מען מעג צוריקלייגן יום טוב דעם לולב מיט די הדסים און ערבות אינעם וואסער וואו עס איז געווען פאר יום טוב, און אזוי אויך מעג מען צולייגן וואסער ביז האלב וויפיל עס איז געווען פאר יום טוב[56], אבער מען טאר נישט טוישן דאס וואסער ווייל עס איז א טירחא.

לח] אויב מען האט אנגעגרייט וואסער פאר יום טוב און מען האט פארגעסן ארייכצולייגן דעם לולב, מעג מען עס ארייכלייגן יום טוב אינעם וואסער[57], און אזוי אויך מעג מען ארייכלייגן א פרישע ערבה אין יענעם וואסער.

איינוויקלען אין א נאסן האנטוך

לט] מען טאר נישט יום טוב נאס מאכן א האנטוך איינצואוויקלען דערין דעם לולב אדער די הדסים און ערבות אז עס זאל זיך האלטן פריש, צוליב א חשש פון "סחיטה" (אויסקוועטשן).

וואס עס איז פסול די ערשטע טעג אדער גאנץ יו"ט

מ] יעדע זאך וואס איז פסול ביי די ד' מינים צוליב "הדר" איז פסול אלע טעג יום טוב, אבער וואס עס איז פסול צוליב "חסר" אדער ווייל עס הייסט נישט קיין "לקיחה תמה" איז פסול נאר דעם ערשטן טאג, און מען זאל מחמיר זיין אויך דעם צווייטן טאג אויב מען קען גרינגערהייט שאקלען מיט א צווייטנ'ס ד' מינים (און יענער זאל עס אים געבן אלס "מתנה על מנת להחזיר", ווי ערקלערט אויבן).[58]

האבן נישט אויף מיר קיין השפעה, ווייל אז איך זאל גיין מיט 'פען און פאפיר', זענען דא אסאך זאכן פון יארן פריער וואס וואלטן מיר 'נישט געשטימט': עס וואלט נישט געשטימט אז איך וועל טון א גוטן שידוך, אז איך וועל זען הצלחה אין לערנען, זיך קונה זיין א גוטן נאמען, און נאך פארשידענע זאכן. עס איז דא אויף דעם אלעם נאר איין תירוץ: 'וה' יאספני'. און דאס זעלבע איז אויך דא ווען עס קומט צו שאפן דאס געלט פאר א דירה.

"אט דאס איז דער סוד פון מיין הצלחה, ווי אזוי איך האב געקענט שאפן דעם גרויסן סכום פון העכער צוואנציג טויזנט דאלער אין וויניגער ווי צוויי וואכן," האט ר' דוד אויסגעפירט צו זיין ראש הכולל.

דער ראש הכולל, וועלכער איז געווען שטארק איבערגענומען פון ר' דוד'ס ווערטער, האט דאס שפעטער איבערדערציילט און ארויסגעברענגט וואס דאס מיינט אז ווען מען איז מקיים "השלך על ה' יהבך", מען "ווארפט זיך ארויף" און מען פארלאזט זיך אויפ'ן אויבערשטן מיט אן אמת'ן בטחון, זעט מען קלאר דעם "והוא יכלכלך", אז השי"ת נעמט איבער אינגאנצן די לאסט וואס ליגט אויפ'ן מענטש און שיקט אים צו אלע זיינע באדערפענישן.

*

דערציילט ר' בערל שליט"א: די מעשה האב איך דערציילט אין קרית יואל פרשת שלח. די אנדערע וואך רופט מיר אן א איד און דערציילט, אז עס איז דא א צעבראכענע פרוי וועלכע קומט צו אים שבת עסן די סעודה. איר טאטע איז ליידער נישט אין ארדענונג, און אויך די מאמע האט נישט קיין שייכות מיט איר. זי האט געהאט חתונה געהאט, אבער עס איז ליידער נישט געווען מיט קיין הצלחה - אן עלנדע נשמה וועלכע האט נישט קיינעם אויף דער וועלט, אויסער א פאר גוטהארציגע אידן וועלכע קוקן זיך אום אויף איר.

פארגאנגענעם שבת ביי דער סעודה, האט ער דערציילט די אויבנדערמאנטע מעשה מיט דעם יונגערמאן ר' דוד, און ווען די פרוי האט דאס געהערט, האט עס איר שטארק געכאפט. זי האט זיך אליין געזען אין דער מעשה, זייענדיג אין אן ענליכן מצב. אויך זי האט נישט קיין נאענטע מענטשן, און בדרך הטבע זעט זי נישט קיין שום וועג זיך ארויסצודרייען פון איר גאנצן פעקל צרות.

אבער זי האט דאך דעם רבוש"ע!

מדור זה נתנדב

על ידי ידידנו הנדיב הנכבד
מוה"ר **מענדל וואלף פישער** הי"ו
לזכות שנה טובה ומבורכת

ולז"נ אחיו **אליקים** ע"ה ב"ר **שלמה צבי אלעזר** הי"ו

זכות לימוד תורה דרבים של אלפי ישראל יעמוד בעדו לזכות
לברכות התורה אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד

מא] דערפאר, אויב עס האט זיך אפגעבראכן דער שפיץ פונעם לולב אדער ערבה, אדער דער גאנצער פיטם פונעם אתרוג, איז עס פסול גאנץ יום טוב ווייל עס זענען דא וואס זאגן אז דער פסול איז צוליב דעם וואס עס הייסט נישט קיין "הדר".

מב] אויב דאס מיטלסטע בלעטל פונעם לולב האט זיך צעטיילט אינמיטן יום טוב, און אוודאי אויב עס האט זיך צעטיילט וויניגער פון א טפח, קען מען שאקלען דערמיט מיט א ברכה.

מג] אזוי אויך אויב עס האט זיך אפגעבראכן א טייל פונעם פיטם אונטער דער "שושנתא" (דער אויבערשטער טייל פונעם פיטם וואס זעט אויס ווי א בלימל) און עס שטעקט זיך נאך ארויס א שטיקל, איז עס כשר, און עס זענען דא וואס זענען מקיל אפילו אויב עס שטעקט זיך גארנישט ארויס, ווילאנג עס איז נישט געווארן קיין גריבל אינעם אתרוג.

אן אתרוג וואס איז פארפלעקט דורכ'ן טאפן מיט די הענט

מד] אן אתרוג וואס איז פארפלעקט געווארן צוליב'ן עס טאפן מיט די הענט און מאכן די נענועים הייסט א "הדר", וויבאלד עס איז געווארן דורכ'ן טון די מצוה און דאס איז די שיינקייט פונעם אתרוג.[59]

אפשניידן חול המועד א טייל פונעם לולב

מה] אויב דער לולב איז צו לאנג און עס פאסט זיך נישט אריין אינעם האלטער, מעג מען עס חול המועד אפשניידן פון אונטן.[60]

אויב עס האבן געפעלט די ערבות אדער הדסים

מו] אויב מען האט נישט געהאט קיין ערבה און מען האט אזוי געשאקלט, האט מען נישט יוצא געווען מצות לולב און אויב מען האט שפעטער ערבות זאל מען שאקלען נאכאמאל מיט א ברכה (און אזוי אויך "שהחיינו").

מז] אויב מען האט געהאט אין שטוב אן ערבה, נאר מען האט פארגעסן עס צו בינדן מיט'ן לולב און די הדסים, האט מען יוצא געווען מצות לולב און אתרוג, אבער נישט די מצוה פון ערבה, און מען זאל עס בינדן מיט'ן לולב און מאכן די ברכה "על נטילת ערבה", און מ'זאל דערמיט שאקלען.

מח] אזוי אויך אויב מען האט געמאכט די ברכה אויפ'ן לולב און דערנאך האט מען באמערקט אז איינע פון די ערבות איז געווען איבערגעדרייט (אדער עס האט געפעלט אן ערבה), האט מען יוצא געווען מצות נטילת לולב און אתרוג, אבער נישט די מצוה פון ערבה, וויבאלד עס שטייט אין פסוק "וערבי נחל", א לשון רבים, אז מען דארף האבן צוויי ערבות. און מען זאל פארריכטן די ערבה און מאכן א ברכה "על נטילת ערבה", און דערנאך זאל מען שאקלען נאכאמאל אלע ד' מינים אָן א ברכה. אויב דאס האט פאסירט דעם ערשטן טאג יום טוב, זאל מען אויך מאכן נאכאמאל "שהחיינו" אויף דער ערבה.

מט] אויב עס האט געפעלט איין הדס, אדער איין הדס איז געווען איבערגעדרייט ביים שאקלען, זענען דא וואס האלטן אז מען האט יוצא געווען (ווייל ביי הדס שטייט נישט קיין לשון רבים אין פסוק), און דעריבער זאל מען שאקלען נאכאמאל אן א ברכה.[61]

נאך דער סעודה האט זי גענומען א תהילים און געזאגט אזוי ווי מיר האבן נאך קיינמאל נישט געזען ביי איר. עס האט זיך נישט דערקענט ביי איר קיין יאוש, נאר א השתפכות הנפש, אויסגיסנדיג זיך דאס הארץ צום רבוש"ע, וואס ווייסט איר צער און פארשטייט איר הארץ.

מוצאי שבת איז געשען א וואונדערליכע זאך. א שדכן האט אנגערופן און געזאגט אז עס איז אים איינגעפאלן א שידוך פאר איר. עס האט זיך טאקע ארויסגעשטעלט ווי א גוטער געדאנק, און יעצט האט זיך ברוך ה' פון פריש אנגעהויבן א לעבן פון שמחה.

די מעשה האט אין זיך א טיפע נקודה וואס איז נוגע פאר יעדן. אויך ווער עס האט, ברוך ה', יא עלטערן און נאענטע משפחה דארף וויסן און געדענקען, אז עס איז נישט דער פעטער אדער יענער ידיד אויף וועמען מען דארף זיך פארלאזן אז פון אים וועט קומען די ישועה, נאר "וה' יאספני", השי"ת אליין איז דער מקור הרחמים, און נאר צו אים דארפן מיר בעטן און האפן מיט א פולשטענדיגן בטחון; און אפילו איינער וואס עס זעט אויס ווי ער קען אונז בדרך הטבע העלפן מיט זיינע מעגליכקייטן צי "קאנעקשאנס", איז דאס אלעס בלויז א כוח המדומה, און אלעס קומט בלויז פון השי"ת. דערפאר דארפן מיר גיין גראד צום מקור הברכה און זיך ווענדן מיט'ן גאנצן הארץ צו ג-ט ברוך הוא אליין, "כי עזי וזמרת קה ויהי לי לישועה".

א מענטש דארף זיך פארשטעלן ווי ער האט קיינעם נישט אין דער וועלט, נאר דעם רבוש"ע אליין, און אז ער וועט זיך פארלאזן אינגאנצן אויף השי"ת און "ארויפווארפן אויף אים זיין לאסט", גלייבנדיג מיט אן אמת אז השי"ת זעט זיין קלעם און העלפט אים אין זיין נויט, וועט ער טאקע זען ישועות. "הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו".

*

מיטצוטיילן ערשט האנטיגע מעשיות להנאת אלפי הקוראים, ביטע פארבינדט זיך צו דער הנהלת המכון דורך 4592885mhh@gmail.com, אדער דורכ'ן פעקס: 845-517-1692, אדער לאזט א מעסעדזש אויפ'ן טעלעפאן: 845-276-3170

לז"נ מוה"ר שמואל דוד ב"ר צבי פינחס הכהן ע"ה
ומוה"ר ישכר בער ב"ר טובי' גדלי' ע"ה
לא השאירו אחריהם זש"ק
ונא ללמוד לעילוי נשמתם

ואפי' שהנענועים אינן מעכבין אבל צריך שיהא ראוי לנענע. **52.** ספר הפרדס לרש"י. **53.** עיין ספר עמה"ת ח"ו סי' רכ"ט. **54.** עיין שו"ת בא"מ ח"ג סי' צ"ט ובשו"ת נשה"ש סי' של"ז. **55.** עיין פרמ"ג ושע"ת סי' תרנ"א סק"ג ובספר דע"ת שם, ועיין מש"כ תהל"ד סי' שכ"ב אות ו. **56.** עיין ערוך השלחן סי' תרנ"ד ס"ב דמש"כ דיום טוב מותר להוסיף הוא עד חצי ממה שהיה מעריו"ט, דביותר ממחצה לא מיקרי עוד הוספה. **57.** עיין מ"ב סי' של"ו ס"ק נ"ד, וכן משמע בשועה"ר שם. **58.** עיין לעיל סעיף ה]. **59.** חי' חת"ס סוכה לו, ועי' ספר מנחת פיתים בהגהות. **60.** קובץ מבית לוי, ואפילו שכבר בירך ע"ז והוקצה למצוותו מותר, כיון שאינו משתמש בו, ולא יזרקו לאשפה וכדו'. **61.** עי' סי' תרנ"א סי"ב דד' מינים מעכבין זא"ז ואם היו הד' מצויים אצלו ונטלם אחד אחד יצא אם היו כולם לפניו, ואם סח ביניהם צריך לברך על כל או"א, ובמ"ב כ' שיברך על הדס "על נטילת עץ הדס" ועל ערבה יברך "על נטילת ערבה", ומ"מ טוב שיחזור ויקחם אח"כ כולם כאחד, ואם היה חסר מין אחד ולא היה בביתו אותו מין החסר ואח"כ הביאו לו צריך לברך פעם שני על ארבעתם על נטילת לולב, עיין מ"ב ס"ק נ"ו, ובס"ק ג-ו כ' שאם נטל בד אחד של ערבה צריך לחזור ולברך, אמנם עי' בשע"ת אות כ"ג שכ' דלא יברך באופן זה.

אהיימנעמען 1,546 אויסגעהאלטענע אמנ'ס פון די יום-טוב תפילות

לכבוד מכון הליכות החיים, אחדשה"ט,
עס קומען יעצט אזעלכע הייליגע טעג, ווען מיר וואוינען ממש אין בית המדרש. מען קומט אינעם "בית מקדש מעט" הייליג דעם אויבערשטנ'ס נאמען, אנשים, נשים וטף.
מיר ווייסן פון חז"ל, אז עס נישטא קיין גרעסערע הנאה פאר'ן אויבערשטן, כביכול, ווי דעמאלט ווען אידן קומען אין בית המדרש זאגן אמן און "יהא שמי' רבא", און בזכות פון ענטפערן אמן זענען מיר זוכה צו אלע השפעות טובות.
מען דארף געדענקען, אז דאס אלעס איז נאר אויב מען גיט אכטונג צו ענטפערן אמן כהלכה, ד.ה. נישט ענטפערן ביז דער שליח ציבור ענדיגט ארויסזאגן דאס גאנצע ווארט. אויב ענטפערט מען פריער, הייסט דאס אן "אמן חטופה", וואס אויף דעם שטייט גאר שארף, אז אנשטאט גוטע השפעות, אריכות ימים, א.א.וו., איז עס גורם ל"ע דאס פארקערטע (כמבואר חומר הדבר בחז"ל בברכות מז. ובשלחן ערוך הלכות תפילה סי' קכד סעיף ח').
אויב מען זאל מאכן דעם חשבון, וויפיל מאל מען ווערט ענטפערן אמן אין בית המדרש די טעג, פון אנהייב ביז סוף יום טוב, קומט דאס אויס א צאל פון העכער 1,545 (פופצן הונדערט מיט פינף-און-פערציג) אמנ'ס.
לאמיר צולייגן אביסל מחשבה, און דאס אויסלערנען אויך פאר די קינדער, **צוווארטן ביז דער שליח ציבור ענדיגט דאס גאנצע ווארט** און דעמאלט ענטפערן אמן כהלכה. דערמיט גיבן מיר אפ דעם ריכטיגן כבוד פאר השי"ת. די פילע הונדערטער אמנ'ס שפאלטן הימלען, און מיר אראפ אויף זיך געזונט, אריכות ימים און אלע השפעות טובות.

טאמער ווערסטו פרעגן וואס מזוני הייסט

לכבוד מכון הליכות החיים, אחדשה"ט,
אין דעם באקאנטן ניגון פונעם הייליגן בארדיטשעווער רב זי"ע (וואס מיר שטייען יעצט "סמוך ונראה" צו זיין יומא דהילולא כ"ה תשרי), זינגען מיר: "טאמער ווערסטו פרעגן וואס מזוני הייסט, זאג איך דיר, ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך..."
"מזוני" הייסט ווען מען עסט צו דער זעט און מען בענטשט. ווען א איד בעט אויף מזונות, אויף פרנסה, בעט ער נישט בלויז צו האבן אויף "ואכלת ושבעת", נאר צו קענען מקיים זיין "וברכת".
און אז מען איז מקיים "וברכת", איז מען זוכה צו פרנסה בשפע.
כדי מקיים צו זיין די "מצוה לספר בשבחן של ישראל", ווי דער הייליגער בארדיטשעווער רב זי"ע שרייבט, וויל איך דא מפרסם זיין אן אינטערעסאנטן פאקט וועגן דעם התחזקות פון כלל ישראל איבער גאר דער וועלט אין דעם ענין פון נטילת ידים און ברכת המזון אויף א טעגליכן פארנעם, וואס עס איז מיר אויסגעקומען לעצטנס צו הערן פון איינעם פון די ארבעטער אין דער באקאנטער "פראנצאז"-בעקעריי.
דער ארבעטער האט מיר דערציילט, אז אין דער פארגאנגענהייט זענען אזויפיל ווי צוויי-דריטל פון אלע ברויטן פון דער בעקעריי וואס האבן זיך פארקויפט געווען די "גרינע" זעקלעך. אין די לעצטע צוויי יאר איז אבער געווארן א התעוררות אין מצות ברכת המזון, די איינציגע ברכות וואס זענען מן התורה, און מצות נטילת ידים וואס שלמה המלך ע"ה האט מתקן געווען און חז"ל זאגן אז עס איז דעמאלט ארויסגעגאנגען א בת-קול פון הימל "אם חכם בני ישמח לבי גם אני" (משלי כג, טו).
עס איז שוין איבער א יאר - האט ער מיר דערציילט - וואס דאס עיקר ברויט פון דער בעקעריי וואס פארקויפט זיך זענען די "רויטע" זעקלעך ("המוציא"). די סטאטיסטיק האט זיך איבערגעדרייט: וויניגער ווי איין דריטל פון אלע ברויטן וואס ווערן היינט פארקויפט טעגליך זענען די "גרינע" זעקלעך.
מען קען זיך פארשטעלן וואספארא מטעמים דער גרויסער מליץ יושר פון כלל ישראל, דער הייליגער בארדיטשעווער רב זי"ע, וואלט געמאכט מיט אזויפיל פרישע טויזנטער ברכות פון ברכת המזון פון אידן וואס ווייזן "וואס מזוני הייסט", ווען זיי זענען מקיים טעגליך "ואכלת ושבעת - וברכת".
דער זוהר הק' טייטשט: "בחג נידונין על המים", אינעם יום טוב סוכות איז מען דן אין הימל וויפיל שפע עס זאל קומען, "על המים", לויט וויפיל אידן זענען געווארנט אין נטילת ידים ווען מען וואשט זיך צום עסן ברויט.
דער זכות פון דעם פארשטארקטן זהירות פון אזויפיל טויזנטער אידן, וואס ברכת המזון און נטילת ידים איז געווארן א טייל פון זייער טעגליכן סדר היום, וועט אונז אוודאי ביישטיין פאר א גוט געבענטשט יאר מיט בני חיי ומזוני און אלע השפעות טובות.

מדור זה נתנדב

לז"נ הרה"ק ר' חיים זאנוויל
בן ר' משה זצוק"ל מריבניץ

לרגל יומא דהילולא קדישא ביום אסרו חג סוכות כ"ד תשרי
זכותו הגדול יגן עלינו ועל כל ישראל לפעול ישועות ורפואות וכל טוב

כי חוק לישראל הוא - משפט

לכבוד מכון הליכות החיים,
עס איז געשטאנען אין גליון בשם דעם "תהילה לדוד", אז לערנען "חק" יעדן טאג איז א סגולה זוכה צו זיין אינעם יום הדין. פאלגנד איז א מעשה אין דעם ענין, וואס הרה"ק רבי הערשעלע מקרעטשניף זי"ע האט דערציילט:
אין דער שטאט כפר אתא אין ארץ ישראל (היינט קריית אתא) האט געוואוינט א איד, א גרויסער תלמיד חכם, הרה"ג ר' משה טויב ז"ל. ער פלעגט זיצן און הארעווען אין תורה זיבעצן-אכצן שעה אין מעת-לעת, אבער גלייכצייטיג איז ער געווען א גרויסער עניו און האט פון זיך נישט געמאכט קיין שום וועזן. אין זיינע לעצטע יארן פלעגט ער קומען דאווענען שחרית יעדן אינדערפרי ביים קרעטשניפער רבי'נס מנין, און נאכ'ן דאווענען פלעגט ער זיך זעצן לערנען "חק לישראל".
א שטיק צייט נאכדעם וואס רבי משה איז נפטר געווארן, איז ער געקומען צום קרעטשניפער רבי'ן אין חלום, און דער רבי האט אים געפרעגט, "משה, ווי אזוי איז אלעס אדורך מיט דיר דארט אויבן?" האט רבי משה ארויסגענומען א "חק" און געוויזן פארן רבי'ן, זאגנדיג, "דאס האט מיך דארט גערעטעוועט."
דער קרעטשניפער רבי זצ"ל האט דאס שפעטער דערציילט און האט אויסגעפירט, "א מענטש וואס איז געווען אנגעפילט מיט תורה און יראת שמים, געלערנט אכצן שעה א מעת-לעת - און וואס האט ער געזאגט האט אים גרינג געמאכט דעם וועג דארט? דער 'חק לישראל'!"
מיט אפאר מינוט א טאג מיט א פעסטע קביעות אין דעם לימוד ווי אונזערע זיידעס האבן געטון קען מען זוכה זיין צו זיכוי בדין און אלע השפעות טובות.

כל הזכויות שמורות | הרשות נתונה לצלם הגליון ע"מ להפיצו, ואין להעתיק תוכן הגליון בלי רשות בכתב מהמערכת
הערות והארות בכתב יתקבלו ע"י מספר הפקס החדש 845-538-4625 או באימייל 4592885mhh@gmail.com | הרוצים להשיג גליון זה בתמידות נא לצלצל 845-276-3170